

MİDYAT-İDİL YEZİDİLİĞİ

Tarihsel ve Kültürel Boyutlarıyla

Yunus İBRAHİMOĞLU

Eskiyeni Yayınları: 204

MİDYAT-İDİL YEZİDİLİĞİ
Tarihsel ve Kültürel Boyutlarıyla

Yunus İBRAHİMOĞLU

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak
FCR

Baskı ve Cilt
NY MATBAACILIK YAYINCILIK
KAĞITÇILIK TİC. VE SAN. LTD. ŞTİ.
Ostim OSB Mh. 1250 Cd. No: 24 Yenimahalle/ANKARA
Tel: (0533) 591 86 17 (Sertifika no: 50732)

1. Baskı: Aralık 2023

ISBN: 978-625-6781-16-0

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SANAYİ ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1
Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

MİDYAT-İDİL YEZİDİLİĞİ

Tarihsel ve Kültürel Boyutlarıyla

Yunus İBRAHİMOĞLU

Ankara 2023

Yunus İBRAHİMOĞLU

Yunus İbrahimoglu, 1990 yılında Şırnak'ın Cizre ilçesinde doğdu. Eğitim hayatına Mersin'de başlayan yazar, ilköğretimini Cizre'de, ortaöğretimini ise Siirt'te tamamladı. Marmara Üniversitesi Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliğinden mezun olduktan sonra Şırnak-Silopi Kız Meslek ve Teknik Lisesi'nde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği yaptı. 2014 yılında Şırnak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne araştırma görevlisi olarak atandı. 2021 yılında Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde *Mihne Sonrası Mu'tezile Düşüncesinin Savunusu - Ebu'l-Hüseyin El-Hayyât Ekseninde-* adlı teziyle doktor unvanını aldı. 2022 yılında Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı İslam Mezhepleri Tarihi Bilim Dalı'na öğretim üyesi olarak atandı. Halen Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ndeki görevini sürdürmektedir.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	7
GİRİŞ	9
1. Araştırmanın Konusu	9
2. Araştırmanın Kapsamı	10
3. Araştırmanın Yöntemi	11

BİRİNCİ BÖLÜM

YEZİDİLİĞİN TARİHÇESİ ve YÖRE YEZİDİLERİNİN DEMOGRAFİK YAPISI 13 |

1. Yezidilik	13
1.1. Yezidiliğin Kökeni	20
1.2. Şeyh Adî b. Müsâfir el-Hakkârî	26
1.3. Yezidiliğin Tarihsel Gelişimi	35
1.4. Günümüz Midyat-İdil Yezidilerinin Coğrafi Dağılımları ve Demografik Yapısı	40

İKİNCİ BÖLÜM

MİDYAT-İDİL YEZİDİLERİNDE AKİDE-İBADET 47 |

1. YEZİDİLİKTE İNANÇ	47
1.1. Tanrı İnancı	50
1.2. Melek ve Melek Tavus İnancı	52
1.3. Peygamber İnancı	59
1.4. Kitap İnancı	61
1.5. Ahiret İnancı	65
2. Yezidilikte İbadet Esasları	69
2.1. Farzlar	69

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MİDYAT-İDİL YEZİDİLERİNDE SOSYAL ve DİNİ YAPI 87 |

1. SOSYAL YAŞAM	87
1.1. Doğum ve Çocuğa İsim Verme	87
1.2. Vaftiz (Morh Kırın) ve Tıraş (Bisk Kırın)	89
1.3. Sünnet ve Kirvelik	91
1.4. Ahiret Kardeşliği (Braye, Xuşka Axrete)	94

1.5. Evlilik ve Düğün -----	96
1.6. Cenaze Merasimleri -----	100
1.7. Yasaklar -----	104
2. Sosyal Sınıflar -----	107
2.1. Müritler -----	108
2.2. Din Adamları -----	109
3. Bayramlar -----	121
3.1. Yılbaşı (İda Sersale) -----	121
3.2. Kış Bayramı (İda Çileye Zivistane) -----	124
3.3. Yezid Bayramı (İda Ezi) -----	125
3.4. Yaz Bayramı (Çileye Havînan) -----	125
3.5. Hızır İlyas Bayramı (İda Hızır İlyas) -----	126
3.6. Kurban Bayramı (İda Heciya- İda Kurbane) -----	127
3.7. Cemaat Bayramı (İda Cemaate) -----	128
3.8. Batizmî Bayramı (İda Batizmî) -----	129
SONUÇ -----	131
BİBLİYOGRAFYA -----	135
EKLER -----	139
Ek: 1 Görüşme Kılavuzu -----	139
Mülakatta Sorulan Sorular -----	139
Ek: 2 Kaynak Kişiler -----	142
Ek: 3 Kitabu'l Cilve (Celve) -----	144
Mukaddime -----	144
I. Bölüm -----	144
II. Bölüm -----	145
III. Bölüm -----	146
IV. Bölüm -----	146
V. Bölüm -----	147
Ek: 4 Mushaf-ı Reş (Kara Kitap) -----	148
Ek: 5 Fotoğraflar -----	153

ÖNSÖZ

Güneydoğu Anadolu Bölgesi -bilhassa Mardin ve Şırnak illeri- Müslümanların dışında Süryani, Keldânî ve Yezidilerin yüzyıllardır bir arada yaşadığı kadim topraklardır. Bu çalışma ile asırlardır diğer topluluklarla birlikte bölgeye renk katan ve Mardin-Şırnak illerinin önemli zenginlikleri arasında yer alan Yezidilerin tarihsel ve kültürel boyutları bilim dünyasına sunulmuştur.

Kendilerini “Ezdai halkı” olarak tanımlayan Yezidiler; Irak, İran, Suriye, Türkiye, Azerbaycan, Gürcistan, Ermenistan ve Avrupa ülkelerinde sayıları az da olsa varlıklarını sürdürmektedirler.

Yezidiliğin, Hz. Âdem'den beri yaşamakta olduğunu kabul eden Yezidilerin kökenleri ve tarihleri ile ilgili somut, yeterli bilgi ve belgelerin mevcut olmaması, Yezidiliğin senkretik bir yapıya sahip olması, Yezidiler arasında yazılı kültürün sözlü kültür kadar gelişmemiş olması, Yezidiler tarafından kendi inançları ile ilgili yapılmış çalışmalara pek rastlanmaması, Yezidilerin tarih içerisinde kendilerini gizlemeye çalışan bir topluluk olması, Yezidi olmayanlara dinleri ile ilgili bilgi vermek istememeleri, Yezidilerin birbirinden kopuk bir coğrafyada ve farklı kültürlerin hâkim olduğu ülkelerde yaşamaları birbirlerinden kısmen de olsa farklı yaşam tarzlarına sahip olmaları sonucunu doğurmuştur. Bununla beraber belirtmiş olduğumuz bu etkenler, Yezidiliğin tarihsel gelişimini detaylı bir şekilde takip etmeyi de oldukça güçleştirmiştir. Bizler de bu çalışma ile kendilerine özgü bir hayat stiline sahip olan ve daha çok şifahi kültürün egemen olduğu Midyat-İdil Yezidilerinin sosyal, kültürel ve dini yaşantılarını mercek altına aldık.

Çalışmamız, giriş, üç bölüm ve sonuç kısımlarından müteşekkildir. Giriş bölümünde araştırmanın konusu, amacı ve yöntemi hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Çalışmanın birinci bölümünde,

Yezidiliğin kökeni, Yezidiliğin kurucusu kabul edilen Şeyh Adî b. Müsâfir ve İdil ile Midyat'ta yaşayan Yezidiler araştırıldığı için İdil ve Midyat tarihi hakkında bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde, iman esasları ile ibadetleri üzerinde durulmuş, üçüncü bölümde ise Midyat-İdil Yezidilerinin sosyal ve dini yaşantıları hakkında bilgiler verilmiştir.

Söz konusu çalışmada danışmanlığımı üstlenen ve araştırma süresince rehberliğiyle önemli katkıları olan değerli hocam Doç. Dr. Fevzi Rençber'e; araştırma esnasında bilgi ve deneyimlerini esirgemeyen Doç. Dr. Kasım Ertaş'a ve saha araştırmasında yardımlarını esirgemeyen Mahmut İbrahimoglu'na şükranlarımı sunuyorum. Yine bu süreçte hiçbir fedakârlıktan kaçınmayan değerli anne-babama ve tüm aile bireylerine sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca alan araştırması süresince, Midyat ve İdil'e bağlı Yezidi köylerinde yaşayan Yezidilere, vermiş oldukları bilgilerden, göstermiş oldukları misafirperverlik, hoşgörü ve yardımlarından dolayı teşekkür ederim..

Yunus İBRAHİMOĞLU